

memo

Websiteteksten over de provinciale staten- en
waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023 (voor

Datum 29 januari 2023
Versie: 1.0

Hieronder vindt u teksten over de verkiezingen voor de provinciale staten en waterschappen te gebruiken voor websites.

Via de [toolkit](#) komen ook Q&A's over de verkiezingen beschikbaar. Deze Q&A's kunnen worden gebruikt om de informatie op uw website verder aan te vullen.

Inhoud

1.	WANNEER EN WAAR STEMMEN?	2
2.	WAT HEB IK NODIG OM TE STEMMEN?	2
3.	STEMMEN HOE WERKT DAT?	4
4.	STEMMEN VOOR KIEZERS MET EEN BEPERKING	5
5.	MACHTIGEN	6
6.	STEMMEN TELLEN EN HET VASTSTELLEN VAN DE UITSLAG	8

1. WANNEER EN WAAR STEMMEN?

Wanneer zijn de verkiezingen voor de provinciale staten en de waterschappen?

Op woensdag 15 maart 2023 zijn de verkiezingen voor de provinciale staten én de waterschappen. Door te stemmen, bepaalt u mee wat er de komende jaren in de provincie en bij het waterschap gebeurt.

Openingstijden stemlokalen

De stemlokalen zijn open op woensdag 15 maart van 7:30 uur tot 21:00 uur. Er kunnen ook bijzondere of mobiele stembureaus zijn met afwijkende openingstijden.

U kunt bij deze verkiezingen niet op maandag of dinsdag uw stem uitbrengen.

Waar kan ik stemmen?

Om te stemmen gaat u naar een stemlokaal in uw gemeente. Voor de verkiezingen ontvangt u thuis een overzicht met de adressen van alle stemlokalen. Op dit overzicht staan ook de stemlokalen die extra toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.

Kijk voor een stemlokaal bij u in de buurt op www.waarismijnstemlokaal.nl of de website van uw gemeente.

Let op: in sommige gemeenten zijn meerdere waterschappen. Het kan zijn dat u niet in alle stemlokalen in uw gemeente voor uw waterschap kunt stemmen. Kijk op de website van uw gemeente voor meer informatie.

Stemmen in een andere gemeente met een kiezerspas

Wilt u in een andere gemeente binnen uw waterschap of provincie stemmen? Dan moet u een kiezerspas aanvragen. Dat kan op twee manieren: schriftelijk, of mondeling aan de balie van de gemeente.

Schriftelijke aanvraag kiezerspas

Een kiezerspas kunt u schriftelijk aanvragen via een aanvraagformulier. Deze kunt u downloaden via de website van uw gemeente of afhalen bij de balie. Een schriftelijke aanvraag voor een kiezerspas moet **uiterlijk vrijdag 10 maart** bij de gemeente binnen zijn.

Mondelinge aanvraag kiezerspas

Mondeling een kiezerspas aanvragen kan tot **dinsdag 14 maart 12.00 uur**. Hiervoor moet u zich persoonlijk met uw stempas melden aan de balie van het gemeentehuis.

2. WAT HEB IK NODIG OM TE STEMMEN?

Wat heb ik nodig om te mogen stemmen?

Om te kunnen stemmen heeft u uw stempassen en een identiteitsbewijs nodig. Uw identiteitsbewijs mag maximaal 5 jaar verlopen zijn. Bij 'geldig tot' moet 16 maart 2018 staan of een datum daarna.

U ontvangt uw stempas thuis

U krijgt twee persoonlijke stempassen thuisgestuurd. Eén voor de provinciale statenverkiezing en één voor de waterschapsverkiezing. U ontvangt deze uiterlijk woensdag 1 maart 2023.

Met uw stempassen kunt u stemmen in elk stemlokaal in uw gemeente. Let op: sommige gemeenten liggen in meerdere waterschappen. Het kan zijn dat u niet in alle stemlokalen in uw gemeente voor uw waterschap terecht kunt. Kijk op de website van de gemeente voor meer informatie.

Geen stempas ontvangen of kwijt

Heeft u geen stempas ontvangen of bent u uw stempas kwijt? Vraag dan zo snel mogelijk een nieuwe stempas aan bij de gemeente. Dit kan schriftelijk of aan de balie van de gemeente.

Het schriftelijke verzoek moet uiterlijk **vrijdag 10 maart** binnen zijn bij uw gemeente. Aan de balie van de gemeente kunt u tot **dinsdag 14 maart 12.00 uur** terecht. Daarna is het niet meer mogelijk om een nieuwe stempas aan te vragen.

Stemmen na verhuizing naar een andere gemeente

Verhuist u in verkiezingstijd naar een andere provincie of naar een gebied van een ander waterschap? Dan kan het zijn dat u nog niet kunt stemmen voor uw nieuwe provincie of waterschap.

Het adres waarop u op de dag van kandidaatstelling officieel staat ingeschreven, bepaalt waar u kunt stemmen. Bij de verkiezingen voor de provinciale staten en waterschappen is dat 30 januari 2023. Op het adres waar u dan staat ingeschreven, worden ook uw stempassen bezorgd.

Identiteitsbewijzen waarmee u kunt stemmen

Om te kunnen stemmen heeft u uw stempassen en een identiteitsbewijs nodig. U kunt een van deze identiteitsbewijzen meenemen:

- paspoort;
- identiteitskaart;
- rijbewijs uit Nederland;
- een geldig verblijfsdocument (enkel bij de waterschapsverkiezingen).

Kiezers met een dubbele nationaliteit kunnen zich ook identificeren met een paspoort, identiteitskaart of rijbewijs uit een EER-land of een paspoort of identiteitskaart uit Zwitserland. Voor de waterschapsverkiezingen mag u zich ook legitimeren met een vreemdelingendocument.

Stemmen met een verlopen paspoort of identiteitsbewijs

Uw identiteitsbewijs mag maximaal 5 jaar verlopen zijn. Bij 'geldig tot' moet 16 maart 2018 staan of een datum daarna.

Heeft u geen identiteitsbewijs of is deze meer dan 5 jaar verlopen? En kunt u niet meer op tijd een nieuw identiteitsbewijs aanvragen? Dan kunt u een andere kiezer een schriftelijke volmacht verlenen om namens u te stemmen.

Vraag hiervoor een formulier aan bij uw gemeente of aan de balie. U en de persoon die voor u gaat stemmen, vullen het formulier in. Lever het formulier uiterlijk vrijdag 10 maart in bij uw gemeente.

Identiteitsbewijs gestolen of kwijt

Is uw identiteitsbewijs gestolen of bent u het kwijt? Met een verklaring van vermissing, afgegeven door de gemeente, kunt u toch stemmen. Neem dan ook een pasje met uw foto mee. Bijvoorbeeld een gepersonaliseerde OV-chipkaart.

3. STEMMEN HOE WERKT DAT?

Hoe werkt stemmen bij de verkiezingen?

- Uiterlijk 2 weken voor de verkiezing ontvangt u uw stempassen.
- Neem uw stempassen en een geldig identiteitsbewijs mee naar het stembureau.
- Op het stembureau levert u uw stempassen in. Laat ook uw identiteitsbewijs zien aan het stembureau.
- Op het stembureau krijgt u twee stembiljetten. Eén voor de verkiezing voor de provinciale staten en een voor de verkiezing voor het waterschap. Hierop staan alle partijen die meedoen aan de verkiezingen. Ook staan hierop alle kandidaten op wie u kunt stemmen.
- De stembiljetten neemt u mee in het stemhokje. De stemming is geheim. De stemhokjes in het stemlokaal staan zo, dat niemand kan zien op wie u stemt. Alleen mensen met een lichamelijke beperking mogen hulp krijgen in het stemhokje.
- Met een rood potlood kleurt u het rondje in voor de naam van de persoon op wie u wilt stemmen.
- U kunt het stembiljet ook leeg laten. Dat heet blanco stemmen.
- Vouw elk stembiljet zo op dat niemand uw keuze kan zien.
- Hierna stopt u elk stembiljet in de daarvoor bestemde stembus. Er staat er een voor de provinciale staten en een voor de waterschappen.

Bekijk de [stappen](#) in beeld en tekst.

Blanco stemmen

Wilt u geen kandidaat kiezen, maar wel uw stemrecht gebruiken? Dan kunt u een blanco stem uitbrengen. U gaat dan wel naar het stemhokje, maar kiest geen kandidaat. U vult dus niets in op het stembiljet.

Uw blanco stem heeft geen invloed op de zetelverdeling. Een blanco stem of een niet-uitgebrachte stem gaat dus niet naar de grootste partij. Een blanco stem telt wel mee bij het bepalen van de opkomst van de verkiezing.

Verkeerd ingevuld stembiljet of vergissing

U kunt bij het stemmen één kandidaat per stembiljet kiezen door het bijbehorende vakje rood te kleuren. Als u meerdere vakjes inkleurt of iets op het stembiljet tekent of kleurt, is uw stembiljet ongeldig. Uw stem telt bij het tellen dan alleen mee voor de berekening van de opkomst. Heeft u per ongeluk uw stembiljet ongeldig gemaakt of heeft u zich vergist? Dan mag u eenmalig om een nieuw stembiljet vragen.

4. STEMMEN VOOR KIEZERS MET EEN BEPERKING

Toegankelijkheid stembureaus voor mensen met een beperking

Alle kiesgerechtigden moeten gebruik kunnen maken van hun kiesrecht. Alle stemlokalen moeten daarom toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Alleen voor mobiele stembureaus en stembureaus op het station gelden minder strenge eisen.

Sommige stemlokalen zijn niet op alle onderdelen volledig toegankelijk te maken. Op de website van de gemeente kunt u vinden welke stemlokalen niet volledig toegankelijk zijn voor mensen met een beperking.

Wat is er geregeld voor mensen met een beperking?

In het stemlokaal vindt u onder andere een kandidatenlijst in grote letters en een loep met verlichting. Voor mensen in een rolstoel is er minstens één stemhokje met een verlaagd schrijfblad. Kijk voor meer informatie over wat er voor u is geregeld in het stemlokaal op www.elkestemtelt.nl.

In het stemlokaal mag een stembureaulid u uitleg geven over hoe u het stembiljet moet gebruiken. Heeft u vanwege uw lichamelijke beperking hulp nodig bij het stemmen? Dan mag er iemand met u mee in het stemhokje om u te helpen.

Extra toegankelijke stemlokalen

Op de website van de gemeente of www.waarismijnstemlokaal.nl staat welke stemlokalen extra toegankelijk zijn voor bijvoorbeeld slechtzienden of mensen in een rolstoel. Dit kunt u ook navragen bij de gemeente.

Hulp voor kiezers met een lichamelijke beperking

Kunt u door een lichamelijke beperking zelf niet stemmen? Dan mag u hulp krijgen in het stemhokje. Bijvoorbeeld als u slechtziend of blind bent of de ziekte van Parkinson heeft. U kunt zelf iemand meenemen om te helpen, of een stembureaulid om hulp vragen.

Stemmen met een visuele beperking

In alle stembureaus hangt een vergrote kandidatenlijst. Daarnaast moet in elk geval één leesloep aanwezig zijn, die de tekst op het stembiljet vergroot. Ook moet in het stemhokje goede verlichting zijn.

In sommige gemeenten is een speciale stemmal met audio-ondersteuning voor kiezers met een visuele beperking beschikbaar. Met behulp van deze stemmal kunnen kiezers met een visuele beperking zelfstandig stemmen. Weten hoe de stemmal werkt? Volg [deze instructievideo](#).

Informatie over de verkiezingen in Nederlandse Gebarentaal

In 3 video's van ProDemos via <http://www.verkiezingentoolkit.nl/> vindt u informatie over de provinciale staten- en waterschapsverkiezingen in Nederlandse Gebarentaal (NGT).

Ik heb een (licht) verstandelijke beperking. Hoe kan ik stemmen?

U kunt buiten het stemhokje uitleg krijgen van een stembureaulid. Hulp in het stemhokje is niet toegestaan. Veel gemeenten en maatschappelijke instellingen organiseren voorafgaand aan de verkiezingen trainingen over het stemmen. Op de website www.hoewerktstemmen.nl vindt u uitleg en kunt u oefenen.

Algemene volmacht voor iemand met verstandelijke beperking

Heeft u een algemene volmacht om voor iemand met een verstandelijke beperking te handelen? Deze volmacht geldt niet voor verkiezingen en accepteert het stembureau dus niet.

Wel kan de kiezer met een verstandelijke beperking u machtigen om voor hem of haar te stemmen via de stempas of via een machtigingsformulier. De persoon die niet kan stemmen, moet dit uit zichzelf aan u vragen. Diegene moet de volmacht zelf ondertekenen.

5. MACHTIGEN

Kan ik iemand anders vragen om voor mij te stemmen?

Kunt u niet stemmen omdat u bijvoorbeeld ziek bent of op vakantie in het buitenland? Dan kunt u iemand anders vragen om voor u te stemmen. Dit heet machtigen.

Let op: het initiatief tot het geven van een volmacht moet altijd van uzelf uitgaan!

Het is niet toegestaan (en zelfs strafbaar) om andere kiezers te benaderen met het verzoek om een volmacht te verlenen.

Hoe kan ik een andere kiezer machtigen?

U kunt op twee manieren iemand vragen om voor u te stemmen:

1. via uw stempas (onderhandse volmacht)
2. via een machtigingsformulier (schriftelijke volmacht)

Iemand machtigen via de stempas (onderhandse volmacht)

Iemand machtigen via de stempas kunt u bijvoorbeeld doen als u ziek bent op de dag dat u wilt stemmen.

U mag zelf kiezen wie u machtigt. De persoon die voor u stemt (de gemachtigde) moet:

- kiesgerechtigd zijn;
- in dezelfde gemeente én dezelfde provincie of hetzelfde waterschap als u wonen. Als de persoon die voor u stemt (de gemachtigde) niet in uw gemeente woont dan kunt u een machtigingsformulier invullen (zie onder 'schriftelijke volmacht');
- uw stem tegelijk met zijn/haar eigen stem uitbrengen.

Iemand machtigen via uw stempas werkt zo:

- U vult de achterkant van uw stempas in. Doe dit samen met degene die u wilt machtigen, dan weet u zeker dat u de juiste persoon machtigt;
- Geef de gemachtigde uw stempas en een kopie van uw identiteitsbewijs mee. Dit mag ook een goed leesbare foto van uw identiteitsbewijs op een mobiele telefoon of tablet zijn.
- De gemachtigde laat (de kopie van) uw identiteitsbewijs zien op het stembureau. De gemachtigde moet ook zijn/haar eigen identiteitsbewijs laten zien.

Een gemachtigde kan per verkiezing voor maximaal 2 andere personen stemmen.

Iemand machtigen via een machtigingsformulier (schriftelijke volmacht)

U kunt ook een andere kiezer machtigen om voor u te stemmen via een machtigingsformulier. Dit heet een schriftelijke volmacht.

U kunt hiervoor een formulier ophalen bij de balie van de gemeente of downloaden op de website van uw gemeente. Het formulier moet uiterlijk vrijdag 10 maart bij de gemeente binnen zijn.

Met een schriftelijke volmacht kunt u iemand uit dezelfde gemeente of een andere gemeente machtigen om voor u te stemmen.

Een schriftelijke volmacht kunt u bijvoorbeeld gebruiken als:

- u op de dag dat u kan stemmen niet in de gemeente bent. Bijvoorbeeld omdat u op vakantie bent of omdat u vanwege uw werk in het buitenland zit;
- u geen kopie van uw identiteitsbewijs mee kan geven. Bijvoorbeeld omdat uw identiteitsbewijs langer dan 5 jaar verlopen is en u niet meer op tijd een nieuw identiteitsbewijs kan aanvragen.

De persoon die voor u stemt (de gemachtigde) moet:

- kiesgerechtigd zijn;
- in dezelfde provincie of hetzelfde waterschap als u wonen;
- uw stem tegelijk met zijn eigen stem uitbrengen.

Iemand machtigen met een machtigingsformulier werkt zo:

- U en de persoon die voor u gaat stemmen (de gemachtigde) vullen het formulier in. Laat eerst degene die u wilt machtigen het formulier invullen voordat u dat zelf doet. Zo weet u zeker dat u de juiste persoon machtigt.
- U kan het formulier tot en met vrijdag 10 maart inleveren bij de gemeente.
- De gemachtigde ontvangt een volmachtbewijs waarmee hij/zij voor u kan stemmen. Als de gemeente het volmachtbewijs heeft goedgekeurd, kan het volmachtbewijs niet meer worden ingetrokken.
- De gemachtigde neemt het schriftelijke volmachtbewijs mee naar het stembureau. U hoeft geen kopie van uw identiteitsbewijs mee te geven.

Hoe geef ik een veilige kopie van mijn identiteitsbewijs mee aan de persoon die ik wil machtigen?

Met de [app KopieID](#) van de Rijksoverheid, maakt u op een veilige manier een kopie van uw identiteitsbewijs. U kunt dan de foto en het Burgerservicenummer (BSN) onleesbaar maken.

Let op: kijk goed op uw ID-bewijs waar uw BSN staat. Dit nummer kan zich ook bevinden in een (machine-leesbare) strook onderaan het document. Maak ook daar uw BSN onleesbaar.

Uw naam, geboortedatum, handtekening en de geldigheidsduur van het document zijn nodig voor de identificatie. Deze gegevens mag u dus niet onleesbaar maken.

Met de KopieID app kunt u ook een watermerk toevoegen aan de kopie. In dit watermerk vermeldt u het doel waarvoor u de kopie maakt en de datum waarop u de kopie maakt. U kunt de kopie vervolgens versturen of printen.

KopieID-app downloaden

U kunt de [KopieID-app](#) downloaden in de Apple App Store of Google Play Store. De app is een uitgave van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens, onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Ik wil iemand machtigen, maar ik kan geen handtekening zetten

Wilt u iemand machtigen, maar kunt u geen handtekening zetten en staat op uw identiteitsdocument "niet in staat tot tekenen"? Dan kunt u iemand machtigen om voor u te stemmen zonder handtekening.

U hoeft de schriftelijke volmacht of de machtiging via uw stempas dan niet te ondertekenen. De gemeente of het stembureau controleert of de opmerking "niet in staat tot tekenen" ook in uw identiteitsdocument staat. Als dat zo is, kan iemand anders voor u stemmen.

Voor hoeveel mensen mag ik met een volmacht gaan stemmen?

U mag per verkiezing voor maximaal 2 andere kiezers een stem bij volmacht uitbrengen. Dit kan alleen tegelijk met het uitbrengen van uw eigen stem.

Kiezer moet het zelf vragen

Het initiatief om een andere kiezer te machtigen ligt altijd bij de kiezer zelf en niet bij de gemachtigde. Dit betekent dat de kiezer zélf iemand anders moet vragen om voor hem/haar te stemmen.

Ronselen van volmachten is strafbaar

Ronselen van volmachten wil zeggen dat iemand kiezers vraagt, of op een andere manier kiezers benadert, om hun stempas te ondertekenen en af te geven. Dat is strafbaar. Het is ook strafbaar om een kiezer om te kopen via een gift of een belofte. Of om de kiezer op een andere manier te dwingen om een volmacht af te geven. Denkt u dat er stemmen worden geronseld? Doe hiervan aangifte bij de politie.

Ik heb een mentor, bewindvoerder of sta onder curatele. Mag ik dan nog zelf stemmen?

Het kiesrecht is een persoonlijk recht dat alleen voor de kiezer is. U mag dus zelf stemmen, ook al is iemand anders uw wettelijke vertegenwoordiger. Het is aan u om te besluiten of u iemand machtigt als u niet zelf naar het stembureau kunt of wilt komen.

6. STEMMEN TELLEN EN HET VASTSTELLEN VAN DE UITSLAG

Op 15 maart om 21.00 uur sluit de stemming. Daarna starten de leden van de stembureaus met het tellen van de stemmen. U mag hiernaar komen kijken. De voorzitter van het stembureau zorgt ervoor dat het tellen goed verloopt.

Hoe worden de uitslagen van de provinciale statenverkiezingen en de waterschapsverkiezingen vastgesteld?

De vaststelling van de uitslag gebeurt per verkiezing, in een aantal stappen.

1. Na het sluiten van de stemlokalen op 15 maart 21.00 uur, worden alle stemmen geteld. De leden van het stembureau tellen dan eerst het aantal toegelaten kiezers (de stempassen, kiezerspassen en volmachten). Daarna tellen ze de stembiljetten. In sommige gemeenten tellen de stembureaus alleen de totalen van de stemmen die per partij zijn uitgebracht. Ze tellen dan dus nog niet hoeveel stemmen er op elke kandidaat zijn uitgebracht. Dat gebeurt de volgende dag, door het gemeentelijk stembureau. Dit wordt ook wel centrale stemopneming genoemd.
Het stembureau legt de uitslag vast in een verslag. Dit heet een proces-verbaal. Let op: de uitslag die op basis van deze eerste telling bekend wordt gemaakt, is een voorlopige uitslag.
2. Op donderdag 16 maart (en soms ook op vrijdag 17 maart) houdt het gemeentelijk stembureau een openbare zitting. Daar worden alle processen-verbaal van de stembureaus in de gemeente gecontroleerd. Als er fouten in staan, voert het gemeentelijk stembureau een hertelling uit. In gemeenten waar een centrale stemopneming wordt gehouden, voert het gemeentelijk stembureau geen controle, maar telt het alle stemmen op lijst- en kandidaatsniveau.
Aan het einde van de zitting stelt het gemeentelijk stembureau de uitkomst van de verkiezingen binnen de gemeente vast.
3. Bij provinciale statenverkiezingen in provincies met meerdere kieskringen (Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg) stelt het hoofdstembureau de uitslag op kieskringniveau vast op maandag 20 maart. In provincies die uit 1 kieskring bestaan en bij waterschapsverkiezingen gaan de uitslagen van de gemeenten meteen naar het centraal stembureau.
4. Het centraal stembureau voert een aantal controles uit. Als er nog fouten zijn overgebleven in een of meer processen-verbaal, geeft het centraal stembureau het gemeentelijk stembureau de opdracht om die fouten te corrigeren.
5. Zo snel mogelijk maar niet eerder dan donderdag 23 maart 2023 stelt het centraal stembureau de definitieve uitslag van de verkiezing vast.
6. Per woensdag 29 maart treden de zittende leden van de provinciale staten en het algemeen bestuur van de waterschappen af. Die dag is ook de eerste vergadering van de nieuwgekozen leden van de provinciale staten en de nieuwgekozen leden van het algemeen bestuur van de waterschappen.

Regels bij het tellen van de stemmen

- Het tellen van de stemmen is openbaar. U bent welkom om te komen kijken. Ook de media mogen aanwezig zijn.
- Het tellen wordt uitsluitend verricht door leden van het stembureau en tellers die zijn benoemd of aangewezen door de gemeente.
- Als u denkt dat er iets niet goed verloopt tijdens het tellen van de stemmen, dan geeft u dat aan bij de voorzitter van het stembureau. Deze maakt hiervan een aantekening in het proces-verbaal.
- U mag het telproces en de stembureauleden niet hinderen.
- U mag aantekeningen, foto's en video's maken.
- U mag een foto maken van het proces-verbaal met daarop de aantallen. Dit mag pas nadat het proces-verbaal is ondertekend door de leden van het stembureau. Er mogen geen foto's worden gemaakt van de handtekeningen van de leden van het stembureau.